

Механізм політичної оцінки ефективності менеджменту регіону полягає в співвіднесенні показників розвитку регіону в усіх провідних галузях з показниками розвитку держави в цілому і інших регіонів, а також з програмними настановами політичних сил, які мають доступ до процесів прийняття менеджерських рішень.

Бібліографічні посилання

1. **Алиев Б. Х.** Региональная политика как фактор эффективного реформирования экономики / Б. Х. Алиев, А. Г. Гусейнов // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал, 2011. – № 2 (26). – № рег. статьи 0090. – Режим доступа :
2. **Збаращук О. В.** Державна регіональна політика: механізми забезпечення комплексного і збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / О. В. Збаращук. – Одеса, 2009. – 20 с.
3. **Клименко Н. Г.** Державне регулювання інноваційно-інвестиційного розвитку регіону : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Н. Г. Клименко. – Одеса, 2005. – 19 с.
4. **Малин А. С.** Региональное управление : учеб. пособие. / А. С. Малин.– М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. – 267 с.
5. **Степаненко С. В.** Взаємодія органів державної влади та інституцій громадянського суспільства в процесі реалізації євроінтеграційної політики України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / С. В. Степаненко. – Х., 2010. – 20 с.

Надійшла до редколегії 24.02.2012

УДК 364.467

Г. Г. Четверик

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

МЕРЕЖА ІНТЕРНЕТ ТА ПОЛІТИЧНА СТАБІЛЬНІСТЬ

Досліджено вплив мережі Інтернет на політичну стабільність. Визначено позитивний та негативний виміри впливу. Описано характеристики соціокультурних та інституційних чинників впливу.

Ключові слова: політична стабільність, Інтернет, комунікація, засоби масової інформації.

Исследовано влияние сети Интернет на политическую стабильность. Определено положительное и отрицательное измерения влияния. Описаны характеристики социокультурных и институциональных факторов влияния.

Ключевые слова: политическая стабильность, Интернет, коммуникация, средства массовой информации.

The article examines the impact of Internet on political stability. Positive and negative dimensions of influence are defined. Characteristics of socio-cultural and institutional factors affecting are described.

Keywords: political stability, the Internet, communication, media.

Актуальність. Проблематика політичної стабільності є однією з традиційних і важливих дослідницьких проблем сучасної політичної науки. Дослідження чинників політичної стабільності та потенційних джерел політичної нестабільності є одним із найважливіших завдань політичної науки. Воно сприяє визначенню шляхів ефективного здійснення державної влади, досягнення громадянської злагоди в суспільстві.

У демократичному суспільстві політична стабільність має динамічний характер, перебуває під впливом різноманітних чинників – економічних, соціальних, політичних, соціокультурних, міжнародних тощо. З часу виходу в середині 60-х рр. XX ст. праці відомих американських політологів Г. Алмонда і С. Верби «Громадянська культура: політичні позиції і демократія у п'яťох націй» і до початку 90-х років XX ст. основна увага політологів була зосереджена на дослідженні соціокультурних чинників політичної стабільності. Необхідною умовою стабільної демократії обґрунтовано вважалася демократична (громадянська) політична культура суспільства.

У 90-х рр. XX ст. такі політологи як Х. Лінц, Д. Горовець, А. Лейпхарт, М. Уоллерстайн та ін. звернулися до пошуку інституціональних чинників політичної стабільності. Форми державного правління, як чинники політичної стабільності, розглядаються у статтях американських дослідників Д. Горовиця й Х. Лінца. М. Уоллерстайн проаналізував вплив на політичну стабільність взаємозв'язку форм державного правління і виборчих систем [6].

Окремі аспекти політичної стабільності висвітлено в кандидатських дисертаціях українських дослідників: І. Кіянки «Політична стабільність: суть і основні засоби її досягнення», М. Ніколаєвої «Політична система сучасної України: процеси інституціональних змін і стабілізації», Н. Тунтії «Управління соціально-економічними процесами як фактор суспільно-політичної стабільності», М. Шаповаленко «Роль політичної діяльності у забезпеченні політичної стабільності суспільства», В. В. Колоха «Інституціональні чинники політичної стабільності в демократичному суспільстві». Проте навіть з тем дисертаційних робіт помітно, що українські дослідники оминули своєю увагою один з дуже важливих чинників, чий вплив на політичну стабільність стає все більш помітним. Мова йде про мережу Інтернет. Проблеми функціонування Інтернету як політичного інституту розглядалися зарубіжними вченими А. Абрамсоном, Ф. Артертоном, К. Орреном, українськими дослідниками С. Кашавцевою, В. Королько, Т. Рудницькою, А. Сіленко. Впливу Інтернету на політичний процес присвячені праці Е. Коррадо,

Х. Рейнгольда, Ч. Фаерстона. Інтернет як фактор суспільних трансформацій аналізувався російськими вченими Г. Вайнштейном, А. Чугуновим. Політично активну роль інформаційних технологій у децентралізації і демократизації життя нинішнього покоління розкривають Дж. Гелбрейт і Ф. Фукуяма. Проте, знову ж таки, вплив мережі Інтернет на політичну стабільність вказаних вчених цікавив у меншій мірі. Тому *метою* даної статті буде дослідження мережі Інтернет як фактора впливу на політичну стабільність.

Основна частина. Поширення електронних засобів зв'язку, супутникового і кабельного телебачення, відеотехніки, Інтернету ставить сучасну людину в залежність від комунікаційної мережі [4, с. 53]. Практика свідчить, що «аудіовізуальна комунікація стає фактом життя людини, а світ, що створюється нею з претензією на реальність, може конкурувати з дійсністю» [2, с. 132]. Як вважає Л. Туроу, «засоби масової інформації стають світською релігією, яка значною мірою заміняє загальну історію, національну культуру, істинну релігію, родину і друзів як головну силу, що створює наші уявлення про дійсність» [5, с. 218].

Вплив Інтернету наразі вимірюється вже не тільки його технологічними можливостями, але й масштабами його поширення. У 1996 р. з'явилися перші дані про кількість користувачів Інтернету – їх було 14 мільйонів. Тепер їх є більше ніж 1,5 млрд. Чисельність користувачів Інтернету в Україні досягає чотирнадцяти мільйонів. Вже у 2002 р. абоненти бездротових комунікацій перевищили кількісно абонентів стаціонарних мереж. А що більша частка та більша пропускна спроможність бездротових телекомунікацій, то кращим є доступ до Інтернету в будь-яких умовах, і з будь-якого місця.

Інтернет виявився важливим інструментом у боротьбі активістів проти авторитарних режимів різного роду. Як відомо, подібний політичний режим прагне до максимізації свого впливу й мінімізації автономії особистості у сфері політики. Тому технологічний прогрес у галузі телекомунікацій використовується так, аби всі одержували послання правлячого режиму, але щоб ніхто не міг стати незалежним відправником інформації. Традиційні медіа (радіо, телебачення) завжди слугували тоталітарному режиму як потужна політична зброя, націлена на культивування авторитарних і знеособлених форм мислення. За словами Б. Коена, «засоби масової інформації, можливо, і не домагаються великого успіху в тому, щоб розтлумачити людям, що думати, але вони надзвичайно успішно розтлумачують їм, про що думати» [7, с. 63]. Проте Інтернет використовувати в подібній іпостасі державам дуже важко. Система комунікацій, що формується, створила підставу для незвичних людських ініціатив. Кожен може почати писати свою газету – блог. Нині їх є близько 150 мільйонів, 26 мільйонів було у 2006 р. 2 мільйони нових постів з'являється щодня [8]. Подібна активність ускладнює завдання збереження політичної стабільності в рамках авторитарних режимів, проте сприяє їй в рамках демократичних. Вона допомагає змінити характер взаємодії між державою і громадянським суспільством, посилює усесторонні комунікації влади з громадськістю, розвиває політичну конкуренцію, поліпшує адаптивність політичної системи і характеристики партійного дизайну.

Також швидко розвиваються соціальні мережі, наприклад Твіттер (Twitter.com). У Фейсбуку (Facebook.com) простір спілкування обмежується запрошеними «друзями», але кожен із них може дивитися на все, що робить учасник, може увійти з ним у взаємодію. Користувачі, таким чином створюють свій мікропростір в онлайн-макропросторі. Через ці різні форми соціальних медіа виникає гігантська система горизонтальної комунікації. Це створює нові шляхи агрегації та артикуляції інтересів соціальних груп, змінює умови створення груп інтересів, впливає на баланс інтересів на користь їх співпадіння.

Незалежно від того, що ми думаємо про Інтернет, він є нашим оточенням і на нас впливатиме все більше. Соціальні медіа стають найважливішою формою медіа. Особи віком до 30 років набагато більше користуються Інтернетом, ніж телебаченням, або дотримуються багатовекторності – одночасно слухають радіо, дивляться телебачення, користуються Інтернетом і розмовляють по мобільному телефону. Поступово вбудовуючись у сучасне культурне середовище, Інтернет та інші інтерактивні електронні ЗМІ не тільки впливають на соціальну диференціацію суспільства (зокрема, шляхом надання політичним меншинам непропорційно високого представництва в Мережі), але й, підготвуваючи людей до переосмислення свого індивідуального й групового досвіду, продукують нові очікування, змінюють структуру їх політично значимих інтересів. Той же ефект має й віртуалізація політичного простору: переплетення реальності з вигаданими подіями і штучно вибудованою інформацією підриває основи раціональної соціальної й політичної орієнтації, породжуючи у людини елементи скепсису й іронії у сприйнятті такої комбінованої реальності. Зрозуміло, що, стимулюючи утвердження нових способів культурного освоєння політично значимої інформації, сучасні комунікації створюють нову соціальну атмосферу для розвитку політичного життя й відтворення культури [4, с. 54–55]. Нові медіа, пов'язані з мережами, збільшують можливості контролю влади з боку усіх зацікавлених акторів. Інтернет є загальнодоступним, тому менше значення отримує відсутність рівного доступу різних політичних сил до телебачення та центральної преси.

Подібні зміни, безумовно, матимуть вплив на стан політичної стабільності. Сам термін «політична стабільність» з'явився в англійській та американській політології, де використовувався для аналізу змін політичної системи, пошуку оптимальних механізмів її функціонування. Інтернет не тільки змінює політичну систему, не тільки надає їй нової якості, він впливає на кожен її складову. Узагальнюючи наявні в західній політичній науці підходи до розуміння політичної стабільності, російський дослідник А. Макаричев виокремив її трактування як відсутність у суспільстві реальної загрози нелегітимного насильства; функціонування одного уряду протягом деякого тривалого періоду часу; наявність конституційного порядку; відсутність структурних змін у політичній системі; баланс (рівновага) політичних сил тощо [3]. Можливості, що їх надають мережі, сприяють політичній стабільності як мінімум у

Філософія і політологія в контексті сучасної культури Політологія
двох вимірах: зменшення нелегітимного насильства через винесення
конфліктів та суперечок у віртуальний простір та баланс (рівновага)
політичних сил.

Усі багатоманітні чинники політичної стабільності можуть бути зведені до двох основних груп – соціокультурні й інституціональні чинники. Соціокультурними чинниками політичної стабільності є стереотипи політичної свідомості і політичної поведінки індивідів, які в сукупності становлять політичну культуру суспільства. Вони не мають формалізованого вияву – не закріплені в яких-небудь актах і не є обов'язковими до виконання, але справляють визначальний вплив на політичну стабільність. Величезний вплив на соціокультурні чинники користувачів має мережа Інтернет. Різниця між Інтернетом і традиційними ЗМІ полягає у тому, що це самі користувачі Інтернету виробляють контент та відправляють його у мережу. Одночасно вони самі завантажують і збирають інший контент. Тому ми також говоримо про масове самоспілкування, яке породжує культуру толерантності, поваги до точки зору іншого. Традиційні форми інформування відбуваються з одного центру до багатьох; тут – від одного до багатьох, від багатьох до одного і від багатьох до багатьох. Інтернет має глобальну дистрибуцію повідомлень, глобальну взаємодію, а також необмежену різноманітність. Усе це змінює у фундаментальний спосіб відносини між формами комунікації та владою, а також спосіб сприйняття власного «я» у суспільстві.

Слід зазначити, що вплив цих процесів можна визнати досить неоднозначним. Взяти хоча б неухильно зростаючу роль засобів і образів, характерних для шоу-бізнесу, при формуванні уявлень громадян про політику. В результаті, як підкреслює А. Дернер, у політичній культурі інформаційного суспільства неминуче складається «культура політичної розваги», яка через створювані нею «утопічні світи» дає користувачам ЗМІ спрощене розуміння, інтерпретацію й осмислення політичної реальності [1]. Очевидно, що таке спрощене сприйняття політичних реалій відкриває масу можливостей для маніпулювання громадською думкою й штучним конструюванням політичних реакцій, полегшує управління політичною активністю людей. Користувач Інтернету вважає себе активним виборцем, оскільки переконаний, що натрапив на певний інформаційний ресурс самостійно, згідно зі своїми інтересами, й може звернутися до альтернативних джерел у будь-який момент. Така «самовпевненість» може серйозно знизити поріг раціонально-критичного сприйняття інформації [9, с. 87].

Використання Інтернет-технологій призводить до трансформації політичних акторів, що зумовлено особливостями Мережі, а саме: віртуальністю і симуляцією. Так, ЗМІ в Інтернеті втрачають свою відокремлену функцію вираження громадської думки, виступаючи, насамперед, у вигляді інструменту в руках держави, партій, рухів, представників бізнесу та окремого індивіда. Підвищується роль особистості в Мережі як системи, що відкрито самоорганізується, тобто будь-який окремий член співтовариства при мінімумі коштів здатний стати за допомогою своєї WEB-сторінки будь-яким

Політологія Філософія і політологія в контексті сучасної культури
політичним актором, зокрема партією або ЗМІ. В Інтернет-середовищі політичні культури суспільств, що знаходяться у процесі трансформації, опиняються під сильним впливом інших культур, в першу чергу розвинених країн як найбільш просунутих в області новітніх технологій. Однак цей процес не має односпрямованого характеру, оскільки Інтернет – це не стільки середовище впливу, скільки середовище взаємодії, що надає рівні можливості всім учасникам комунікації. У зв'язку з цим можна говорити про те, що діалог культур у просторі Інтернету поступово призводить до формування глобальної політичної культури.

Що стосується впливу Мережі на інституціональні чинники політичної стабільності, то тут ми маємо в першу чергу згадати її вплив на політичні партії. Партії знаходять нові способи формування й існування в Мережі, навіть якщо вони втрачають вплив і значення в звичайному житті. Застосування політичних Інтернет-технологій дозволяє партіям підвищити активність первинних організацій, які за допомогою електронних процедур голосування можуть брати участь у формуванні внутрішньої і зовнішньої політики партій.

Свідченням впливу Мережі на інституціональні чинники політичної стабільності можуть бути приклад мережевих форм організації політичного активізму в США, так званий рух «Чаювання» [10], що відіграв значну роль у останньому успіху Республіканської партії США на проведених проміжних виборах до Конгресу. Рух виник як мережа, а не як ієрархічна організація. Незадоволені політикою Буша лібертаріанці і консерватори регулярно спілкувалися один з одним у чатах на тематичних сайтах і в Твіттері.

На той момент їх головною політичною дією стало створення неформальної мережі користувачів, які негативно ставилися до політики демократів, що прийшли до влади, і постійно обговорювали теми, що їх цікавили. 19 лютого 2009 телеведучий ділового каналу CNBC Рік Сантеллі виступив у прямому ефірі з різкою викривальною промовою проти державної підтримки банків. Він закликав до проведення чаювання (в пам'ять про відоме Бостонське чаювання 1773 року, що стало однією з відправних точок американської революції) проти експансії держави, що проводиться адміністрацією Обами. Наступного дня учасники «мережі» за допомогою конференц-зв'язку домовилися про проведення акцій протесту в декількох містах. Через тиждень акції, організовані практично за ніч любителями, які не мають спеціального бюджету, пройшли в 50 містах. Наступні «чаювання» відбулися у квітні, зібравши в цілому 600 000 осіб на 600 заходах по всій країні. На організацію знову знадобився дуже короткий час і мізерне фінансування з пожертв самих організаторів і волонтерів.

Зараз по всій Америці існує безліч місцевих рухів «Чаювання», які можуть бути ніяк не пов'язані один з одним. Найбільшою національною організацією, що координує роботу локальних рухів, є «Чаювання патріотів». Зараз на сайті організації зареєстровано близько 3000 різних регіональних груп, кожна з яких представляє собою, фактично,

Філософія і політологія в контексті сучасної культури Політологія
самостійний рух. У національній організації немає керівництва, лідерів та офісу. Є тільки особисті будинки волонтерів, де можуть проводитися зустрічі, а головне: підключені до Інтернету комп'ютери і смартфони Apple, які використовуються для комунікації з іншими членами. У «Чаювання патріотів» входять сім національних координаторів, лише п'ять з яких отримують постійну зарплату. У минулому році організація збрала 1 мільйон доларів, при цьому 75% фінансування припадає на малих донорів, які жертвують по 20 доларів і менше [10].

Реальне керівництво рухом здійснюють місцеві координатори. Головна функція «Чаювання патріотів» – організація щотижневого спілкування за допомогою конференц-зв'язку, в якому беруть участь зазвичай близько 200 місцевих координаторів. Це і є колективний мозок всього руху. У русі немає ієрархії, але є скоординована робота. Координатори обговорюють плани майбутніх акцій, питання, які потрібно задавати конгресменам на зустрічах з виборцями, і т. д. Ніхто не видає наказів. Рішення приймаються в ході обговорення всіх учасників. Успіх руху «Чаювання» заснований на тому, що його учасники просто роблять те, що вважають за потрібне, і активно імітують технології успіху своїх однодумців – ін.ших членів руху.

Можна назвати це з політикою або рухом з відкритим вихідним кодом. Як і в комп'ютерних програмах з відкритим кодом, тут кожен учасник у будь-який час може змінити вихідний код. Проте головний актив руху – радикальна децентралізація. Структура тут створюється знизу вгору, а не зверху вниз. У рамках руху немає командних ланцюгів, жодна з груп, жоден з індивідів не підпорядковані жодному іншому. Члени руху можуть прямо спілкуватися один з одним. Тим самим рух максимально захищений від впливу зовнішніх інтересів. Крім того, він коштує дуже дешево, тому що кожен член є волонтером, а місцеві рухи покладаються на свої ресурси.

Успіх руху «Чаювання» руйнує традиційні уявлення про організації, згідно з якими ієрархічні структури найбільш ефективні. Ієрархії, такі, наприклад, як корпорації, мають лідерів, які приймають рішення і визначають пріоритети, створюють командні ланцюги, збирають звітність, делегують ресурси і владу всередині організації, встановлюють правила та дисциплінарні процедури. Цей тип системи завжди має центральне командування. Розквіт Інтернету та інших форм комунікації порушив монополію ієрархічних організацій. Радикально децентралізовані мережі, як, наприклад, Вікіпедія, можуть направляти ресурси й адаптуватися до мінливої обставини швидше, ніж ієрархічні структури. Відсутність ієрархічної структури, лідерства, формальної організації, здатність до самофінансування є запорукою успіху мережевих політичних організацій. Вже зараз групи, що здаються хаотичними, здатні підірвати традиційні інститути. Навпаки, досвід показує, що ієрархії нездатні ефективно протистояти мережевим організаціям. Мережа керує сама собою, і фрагментація робить мережу тільки сильнішою.

Висновки. Підсумовуючи можемо зазначити, що Інтернет справляє вплив на обидві групи чинників політичної стабільності: як соціокультурні, так і інституційні, формуючи вподобання користувачів і надаючи нової

Політологія Філософія і політологія в контексті сучасної культури
форми, як традиційним політичним партіям і громадським організаціям, так і новим мережевим рухам. Інтернет змінює характер взаємодії між державою та громадянським суспільством, гармонізує відносини між політичними силами, удосконалює репрезентативні механізми і політичну конкуренцію. Відбувається зростання ролі зворотного зв'язку і збільшення значущості горизонтального рівня політичної комунікації. Особливістю структури політичної комунікації, сформованої за мережевими принципами, є те, що її утворюють рівні за статусом учасники комунікативного процесу.

Політичні Інтернет-технології сприяють зміцненню державності та процесу демократизації, що є значущим для України в умовах її трансформації. Політичні Інтернет-технології відкривають принципово нові можливості комунікації та взаємодії: роблять доступною політичну інформацію, спрощують отримання зворотного зв'язку, створюють інноваційні форми участі населення в політичному процесі, стають джерелом прозорості дій політичних інститутів і конкретних політиків. Для партій і політичних діячів Інтернет-технології є фактором підтримки іміджу, проведення безперервної, довгострокової, фінансово-економічної політичної кампанії, що відкриває можливості участі більш широкого кола осіб в управлінських процесах держави.

Бібліографічні посилання

1. **Дернер А.** Политика как развлекательный жанр / А. Дернер // Государственная информационная политика. Реферативный бюллетень. – 2001. – № 3 (39). – С. 170–171.
2. **Костенко Н.** Масова комунікація / Н. Костенко // Соціологія. Теорія, Методи. Маркетинг. – 1998. – № 6. – С. 127–151.
3. **Макарьчев А. С.** Стабильность и нестабильность при демократии: методологические подходы и оценки / А. С. Макарьчев // Полис. – 1998. – № 1. – С. 149–158.
4. **Сіленко А.** Політичний вплив технологій інформаційного суспільства / Алла Сіленко // Соц. психологія. – 2007. – Спец. вип. – С. 53–61.
5. **Туроу Л.** Будущее капитализма. Как экономика сегодняшнего дня формирует мир завтрашний / Л. Туроу // Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология. – М. : Academia, 1999. – С. 185–222.
6. **Уоллестайн М.** Избирательные системы, партии и политическая стабильность / М. Уоллестайн // Полис. – 1992. – № 5, 6. – С. 156–162.
7. **Юревич А. В.** Наука и СМИ / А. В. Юревич // Полис. – 2001. – № 3. – С. 63–71.
8. **Castells M.** Obywatel rodzi się w sieci [Електронний ресурс] / Manuel Castells // Режим доступу: [rodzi_sie_w_sieci.html](#)
9. **Geibler R.** Massenmedien, Basiskommunikation und Demokratie. Ansätze zu einer normativ-empirischen Theorie / Rainer Geibler. – Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1973. – 238 s.
10. **Rauch J.** Group Think: Inside the Tea Party's Collective Brain [Електронний ресурс] / Jonathan Rauch // Режим доступу: [com/jraucharticles/2010/09/group-think-inside-the-tea-partys-collective-brain.html](#)

Надійшла до редколегії 07.02.2012